

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6frt.
 Fél " 3 "
 Negyed " 1.50k.
 Egyszeri szám ára 12kr.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monostor
 utca 20sz.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ÉLET és IRODALOM”

1884. év második félévi folyamára.

Az „ÉLET és IRODALOM” czimű, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére nyitjuk meg az előfizetést juli—december folyamára.

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment attól, hogy nagyhangú ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá igéreték után tartssunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szives közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolyt félévi folyamban a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: Jókai Mór, Brassai Sámuel, Imre Sándor, Beöthy Zsolt, Szász Béla, Szász Gerő, Endródi Sándor, Ábrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigané, Sámi Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátoni Gyula, Medgyes Lajos, Lövey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Ábrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gabor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Jancsó Benedek.

Lapunk előfizetési díja marad a régi:

Egész évre 6 frt. || Fél évre 3 frt.
Évnegyedre 1 frt 50 kr.

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (Kolozsvárt belmonostor-utca 20. sz.) küldendők: helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félévi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

ÉPEN MOST JELENT MEG!

KOLOZSVÁRT

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedésében kapható:

AZ ÉRVÉNYBEN LÉVŐ

MAGYAR BÜNTETŐ TÖRVÉNYEK

GYŰJTEMÉNYE,

A KAPCSOLATOS TÖRVÉNYEK ÉS RENDELETÉK, VALAMINT A
BÜNVÁDI ELJÁRÁSRA

vonatkozó törvényes intézkedések szövegszerű idézésével és tekintettel a magyar kir. curia, nemkülönben a magy. kir. belügyminiszter, mint harmadfokú bíróság, elvei jelentőségű fontosabb határozataira.

(CODEX JURIS CRIMINALIS HUNGARICI.)

ÖSSZEÁLLITOTTA

Dr. SCHULHOF GÉZA,

köz- és váltóügyvéd, a budapesti ügyvédi kamara tagja.

KÉT KÖTET.

8-ad rétt 1054 lap. Előszó, tartalomjegyzék és kimerítő tárgymutatóval.

A csinos vászonkötésű két kötet ára 6 frt.

A magyar büntető törvényeket életbeléptető 1880. 36. t.-cz. általánosságban megállapítja ugyan, hogy a büntető intézkedéseket tartalmazó régebbi jogtételek közül melyek maradnak érvényben és melyek helyettesítetnek hatályon kívül. Ezen általános megállapítás alól azonban annyi kivételt sítual az életbeléptető törvény, hogy a gyakorlat embe-
rének felette meg van nehezítve az érvényben maradt szétszórt törvények s a vonatkozó m. kir. minist. rendeletek felkeresése. Jelen munka az összes érvényben levő magyar büntető törvények és jogszabályok olyképeni összeállítását tartalmazza, hogy a gyakorlati jogász hosszabb fáradsztó keresés nélkül a kutatás tárgyát képező esetre vonatkozólag magát gyorsan tájékozhatja.

A megfelelő szakaszok jegyzeteiben a bírói illetőségre, valamint a felebbezés korlátozására vonatkozó törvényidézetek, nemkülönben a m. kir. Curia, valamint a m. kir. belügyminiszter, mint a közigazg. hatóságok hatásköréhez utalt kihágásokra nézve illetékes harmadfokú bíróság által hozott elvi jelentőségű fontosabb határozatok vétettek fel, folytonos figyelemmel az illető szakaszokkal kapcsolatban lévő törvényekre és rendeletekre.

A mű két kötetből áll, az első kötet tartalmazza a két magyar büntető törvénykönyven kívül az életbeléptető törvényt, a csőd és kereskedelmi törvényt, a métermérték behozataláról, véderőről, vízek és csatornákról, a záloglevelek biztosításáról, gátrendőrségről, belvizek levezetéséről, stb. szóló törvények büntető intézkedései fölül az azsora-, részletügylet-, zálogkölcson-ügylet, a főv. rendőrségről szóló törvényzikket, valamint a bünvádi eljárásra vonatkozó összes törvényeket, rendeleteket és jogszabályokat érte a rögtönbíróági eljárást, az egyiptomi nemzetközi bíróságra s a keleten levő consuli bíróságokra vonatkozó batározatokat.

A második kötet tartalmazza a mező-rendőrségről szóló törvényt, sajtó-törvényt és eljárást, keleti marhavész, cseléd-, közegészségi ügy, rendőri bej. intézmény-, ordőtörvény-, kivándorlási ügynökségek-, műemlékek fentartása, phylloxera terjedése elleni-, magyar orsz. czimerek használhatása-, vadászatról stb. stb. szóló törvényes intézkedéseken fölül a fegyelmi törvényeket és a rendbűntetéseket.

A fáradságos mű nagy szakértelemmel és kiváló gondnal van dr. Schulhof Géza által összeállítva, ki, mióta a szövegszerű bejött, mint jeles criminalista és gyakorló ügyvéd működik, s a tényleg fenforgó és mindennap érezhető hiányt kívánta e művel pótolni.

A műnek gazdag tartalmát és csinos, tetszetős kiállítását tekintve, a 6 frtban megszabott ár olcsónak mondható.

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legujabban a kor igényeinek megfelelőleg a egmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAIÁRT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomó van alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet

A munkához szükséges papírt csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemű és nyelvű **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok részére szükséges rovatos ívek, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek bor, rozsolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözlések, vámjegyek, vásárczédulák, hirdetmények, bármily nagyságu falragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közjegyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előjáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorodik arra föl hívni, hogy hivatali szükségletekre megkivántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolesőbb árszámítására különös sulyt fektet. A községi bíróságok részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **koncez számra** is jutányos áron szolgál.

FÜRDŐRE KÉSZÜLŐ MUNKAKEDVELŐ

HÖLGYEK FIGYELMÉBE

AJÁNlja

LÁSZLÓFFY JÓZSEF

Kolozsvárt, főtér Szatmáry-ház

Egész ujonnan francia modorban berendezett

NŐI KÉZIMUNKA S HOZZÁVALÓK

RAKTÁRÁT.

Vidéki, ugy helybeli megrendeléseknél a szí-
nezésre (Schatirung) a legnagyobb figyelem
fordittatik.

(24) (5—*)

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN

VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállításon

„ARANY ÉREMMEL“

kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben
részesített

SINGER

varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti rész-
letekbeni fizetések és hat évi írásbeli jót-
állítás mellett ajánlja

Neeser János és társa

Kolozsvárt, tordanteza 1. sz.

(7) (28—52)

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " — "
Egész évre	6 " — "

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsivárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.

Huszonkilencedik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsivárt.
1884. július 13.

Hanyatlásunk és a nő.

II.

A nő már természeténél fogva is a teremtés mostohája. Mindenek előtt szegény minden betegséggel bir, mivel a férfi s még a zon kívül sok mással, csupán nőivel.

Testileg ő viseli kinjót az örök élet ama mindig megújuló phásisának, mely az anyávé lételemysteriumának nevezetik.

Tulságban kifejlett lány szövetei törékenyebbek; szépsége föltételei, a kipárnázó zsirsecjtek korán veszendők lévén, virágzása rövidebb tartamu. Minthogy sensitiv idegei fejlettebbek, minden lelki mozzanat sokszorosan rázza meg őt; a mozgató idegek csekélyebb volta miatt képtelenebb a cselekvő elhatározásra s azért inkább magában ég el kínosan.

Neki jutott végzetül a pelikán szentséges öngyilkossága; valóban szoptató emlőjére vannak írva az evangelium szavai: ez az én vérem, mely tiérettetek kiontatik.

Ő rajta nyugszik az idő körforgásának ama ciklikus betegsége, mely miatt egy örökkön vérző nyíl sebnek tekinthető, mintegy példázván sorsát: én vagyok az eleven fájdalom!

A régi népek minél közelebb álltak a természethez, mintegy ellensúlyozásul, annál nagyobb gyöngédséggel viszonzák a nő fönséges gyöngeségét s így keletkezett többek közt a germánok gyönyörű jelmondata, melynél szebbet a világ egyetlen népe sem gondolt soha: Frauendienst vor Gottesdienst. Korunkban Shakespeare összes költészetének dús kincstárából a legtöbb szajkó ezt az egyetlen phrasist gömbölygeti fogai között: gyarlóság, asszony, a neved!

És mert az asszony ily elismert gyarló, alá szállott a férfiak családalkotó bátorsága. A nő elhomályosodott szemünknek nem eléggé magasztos arra, hogy érte fölvegyük a család fentartás édes-keserves hősköltészetét; felünk a gondtól, elfeledve, hogy atyáink merészsége nélkül ma nem állhatnánk itten.

Nemcsak a nőtlenség, hanem már a házastet nyugtató-örömét megismertek is remegnek a gyermek gondolatától — mely remegés következményeiről a házi orvosok oly szomorú titkokat tudnak beszélni — s mely remegés elfeledtetni, hogy a

nő lelki alkata legfőbb táplálékul a reményt követeli. Szegényt a legkisebb remény is felvidítja, meggyógyítja, bizony még a sir széléről is kihozza. Elvesztett érzékünk a Korán legiszonyosabb átkának észrebevését illetőleg, nem látjuk, mily borzasztó szó ez: légy gyermektelen!

Föltesszük, hogy a jövőre néző emez aggodalom s nem a minden erkölcsi mentesség nélküli önszeretet diktálja napjaink hozománykérdését is, midőn a (ve-)vő legény adja el magát az eladó lánynak s midőn a feleség és az általa képviselt érték az egész százig oly keveset hagy-nak a teremtés „urá“-nak, hogy ez a kérdésben levő összeg által élve eltemetetik, a mikor hozomány hijában edző és felemelő munka által két annyit is megszerezhet vala.

Sőt ellenkezőleg! A helyett, hogy a nő a fajfenntartás rejtélyes, szent közege legyen, mint a minék küldetése folytán lennie kell, századunk alászállította őt munkásnőnek; bevitte a gyárakba — a nőt a gyárakba! — oda ültette a gépek mellé s kinek physiologiai alkata szerint esőndes, állandó mozgásban kellene lennie, miként a háztartásnál van ez az eset, az naphosszant oda-kötetik egy helyhez, pergő kerekek mellett görnyed, vagy kizárólag mások veszett kölykeinek nevelésével emésztli magát áldozatjául a kevesvérűségnek, az idegbántalmak kalvaria-útjának és a tüdővésznek. Csontszerkezete elsatnyul s ennek következtében belehal, midőn anyává lehetne.

Azt hiszik, hogy csupán a képzelő kiváncsiság hajtja a nőt az ujkori phantasmagóriák karjaiba? Vajon csak hóborból kapják föl a nők Németországban a spiritizmust, csak szeszélyből lesznek-e legmakacsabb hivei a Salvations Army-féle vallásos örvénynek Angliában, s vajon csak szeretelenségből állanak-e a nihilismus élére Russiában? Nem! A nő elvesztette hitét előbb a férfiban, aztán az istenben; elesigázva Maltusnak az egész continensen lúz gyanánt pusztító, alávaló, nyomorult tana által, századunk legnagyobb skeptikusává lett s a női kedély egyenességével és rettenthetetlenségével szomjuhozza az újat, az ismeretlent. Ő, ki a conservatív erő képviselője, óhajtja a felforgatást, a szokatlant, a bizart, hátha meglelné, mire szükség van, a mit nélkülöz.

És a mily mértékben józanul a férfi, minél kevésbé birja a legnagyobb nagyságot, a kritikátlan

szerelmet, annál inkább nő az illető helyen az öngyilkosságok száma. Németország protestáns tartományaiban, a Schopenhauer nőgyűlöletének birodalmában nagyobb az öngyilkosság, mint az egész föld bármely legmostohább vidékén. A világrend igazságosságossága szerint ki miben vétkezik, abban lakol; vétkeztek a nőben az élet ellen, meg kell halnotok!

Csodálkoztok ugy-e, hogy poklok gyanánt gyötri halálíg asszonyi nemünket az új idők örvénye, a megszálltság és az ördögösség ama számtalan állapotja, melyet a tudomány hysteriának nevez? És tudjátok-e, mi okozza e rettenetes kórságot.

A leányescsemő nem szihatta anyja tejét, mert a házasság közt levő laza viszony szárazon és petyhüdtlen hagyta az emlőt. A leány-gyermek kedélye szeszélyessé lett, mert becsapták egy emberölő-géphe, egy leánynevelő intézetbe, hol egyik nagy hirtű nevelőigazgatónknek vallomása szerint, a kezén keresztül ment 150 leány közül nem volt két normális lélek. A feleség — az alsóbb osztályban — undorral telik meg a férj iszákos borbőze, dohányszaga, buta egykedvűsége miatt. Az anya otthona ridegül és szegényül a folyton fényesebbé váló vendéglők, kávéházak s közhelyek emelkedése mellett. Városokban a családi nő az évnegyedes hurczolkodás s a lelketlen kaszárnyarendszerű építésmód miatt mintegy az utcán lakik; szemérme kivész s fészek nélkül keble elsiváru. Az ujjab katonaszolgálati rendszer folytán a munkabíró férfiak színe-java (Európában tartalékkal együtt 20 millió férfi) állandó csatákészben áll, átkára a jövőt előremunkáló megnyugvásnak, örök izgalomul, mely hűdötté teszi a békés gyarapodhatást. És mindezek fölé ujkori költészetünk silánysága, átka nem terem harmoniát és vigasztalást, nem emeli föl és nem gyógyítja meg a nő mély bánatát; kinzására rendelte a végzet a sok reménye-vesztett, dicsőségért és pénzért versenyző modern Orpheust is.

Orvosok szerint az aeol-hárfa accordjai elsilapítják a dühöngő örültet, a hit igéi visszaadják az értelemnek a hülyét: napjaink világnézetében nincs öszhang, nincs bizakodás: a férfi kebeléből elköltözött az Isten s a nő tehetetlenségében egyedül maradt. Egyedül!

SÁNDOR JÓZSEF.

ÚJ VILÁG.

— Elbeszélés. —

Irta: TOLNAI LAJOS.

Első fejezet.

Mindighát megtiszteltetése.

(Folytatás.)

Ugy-e tekintetes uram, megmondtam én, ne tessék azt a cifra iskola-palotát építtetni, mert még sok gyászt fog hozni erre a falura.

— De miféle gyászt? Hiszen a Dörtyek, Daróczyak, Visolyiak, Horváthok, Zomboriak, Szentiványiak mind állítottak már fel tanyán, pusztán iskolákat és Stefi is báró lett, Muki is báró lett, Miska tanácsos, Pali szent-jános vitéz — hát látja, én sem maradhattam el. Aztán nem tagadom, én is szeretnék lenni valami s úgy én is állok, mint Mukiék, Stefiék, Paliék. Fogja csak atyám, itt kapom a levelet De n e z urtól, miniszteri tanácsos. Itt fog lenni a megnyitásra. Arra ünnepélyt rendezünk. Csinálni fog nekem egy beszédet, vagy maga káplán ur — új kifejezésekkel, de rövidet s közölni fogjuk egy lapban. Álljunk csak, — ezek közt a pályázók közt két költő is van, lapszerkesztő, író. Az ám! Ezeket szeretném megválasztani, mert ezekre lenne legtöbb szükségünk. Egyik ajánlotta, hogy ő ide teszi át lapját s felette könnyű lenne egy olcsó kézi gyorssajtót szerezni Pestről. Most az a fő, hogy mindent nyilvánosságra hozzunk. Az az elfogadott divat.

TÁRCZA.

Jósika Miklós és a történelmi regény.

DR. FERENCZI ZOLTÁN.

II.

zt mondtuk előbb, hogy Jósika főirányánál fogva a külső események élénk feltalásához tartozik. Azonban nemcsak gyakorlata volt ilyen, hanem elmélete is ezt sürgeti. Így szól t. i. a történelmi regényről: „A történelmi regények egyik disze és szépsége az epizódokban, a történelemnek ügyes beszövéseben a mesébe vagy viszont állván, az ily regényekben a classicus egyszerűség s egyöntetlenség (compositio) lehetlen; sőt a műnek inkább értelmére, mint hasznára lehetne.“ (l. Abafit, Cseheket, Jósika Istvánt ez elmélet szerint írva, ugyan-csak Esztert is.)

Mástelől pedig igaz, hogy ő megrója Abafitját, hogy aránytalan, mert az epizódok tulnyomók s elnyomják a főcselekvényt. (Reg. és reg. ítézet 62).

Ismételjük, hogy a történelem és regény külön nézőpont alá esnek s a tört. regény, mint ilyen, a költészet bírálata alá tartozik. Nem mondjuk, hogy ama vegyítésére a költöttnek és valónak nincs szükség; de nagyobb szükség van magára a művészetre s a mért a tört. regény egyetlen része is okirattal be nem bizonyítható, lehet kitűnő regény s lehet megfordítva rosz. A történelemnek

— Hogy itt ujságot adjanak ki — álméldott az öreg lelkész ur.

— Az borzasztó lenne. Felfordulna a falu. Borzasztó lenne uram!

— Mért lenne borzasztó — járult közelebb a káplán ur.

— Én se tartom borzasztónak, de sőt szépeknek. „Mindigháti lapok . . .“

— Hogy itt mindent ujságra tegyenek, a mi történik, mintha csak mindent kidoboltatnánk. Isten mentsen ettől a csapástól.

Mindnyájan nevettek a furcsaságokon. Egyszer mind nem tagadhatták, hogy felébredt bennük a vágy az eljövendő különös világ iránt.

— Ki lehetne nyomtatni — veté oda a szót a káplán ur — a szebb beszédek. Mindenütt kinyomatják ma már.

— Prédikációkat teszem azt — imákat — mormogá az öreg pap.

— Igen. Sokakat felemelt az már.

— Maga verseket írta, úgy is láttam, hogy titkon állotriákat üz — jegyzé meg az öreg pap, de nem olyan borzalommal, mint eleinte.

— De mások is következzenek ebből, atyám.

— Teszem azt, mik?

— Az egyik író-pályázó valami olyast mondott, hogy ide lehetne hozatni a törvényszéket, járásbírószéket s szörnyen emelődnek a falu, tíz év alatt várossá lenne Mindighát. A népesség megkétszereződne.

— Borzasztó dolgok ezek, tekintetes uram — én előre is félek tőlök. Én már öreg vagyok, vár-nánk talán vele, míg lehunyom a vén szememeimet. Nem lesz az már soká. Eddig békében éltünk, a falu jól eladta búzáját, marhacskáját: katonaság sem igen volt nálunk, legföllebb egy-egy pár tollas

zsandár; komédiások is ritkán kerültek, vagy egy búcsukor, néhány napra a Duda zsidó fészkerébe: félek, hogy ezek után minden országfaló és csaló had keresztül törtet majd rajtunk. Éddig is éreztem már némi, némi szelét.

— Például?

— Tele vannak a parasztok házai olajfestményekkel, mert erőnek erejével kötik a nyakukra. Fertelmes trágár képek. Hozzák őket szekérszámra s adják részletfizetésre. Csak azért, hogy azok a világszalók minden héten felüthessék a sátraikat falunkban.

Bemegyek im a napokban Virág Pál uramhoz.

— Három szép leánya van — tudom, tudom atyám.

S pödörgette volna az ifju uraság bajuszát, de még nem termett. Helyette mosolygott, csettegett a nyelvét s himbálta a térdeit.

— Van. Ma-holnap menyasszonyok lesznek s mit kell látniok azokon a nemtelen képeken!

— Oda elmegyek, azokat a képeket megnézem. Amor? Diána? Vénus?

— Még rozabbak — csúfabbak.

— Új német modor. Meztelen képek, most azok járnak. Pompás.

— Istentelenség.

— Classicismus atyám. Új iskola. Nem mindig az öreg Álmos, Árpád.

— No az igaz, hogy beütött hozzánk az új világ. Ebből a cifra iskolából is a legroszabbat reményelem. Állított volna a tekintetes ur —

— Ugy-e koldus házat?

— Azt. Elnyomrodottak, szegény árvák, özvegyek, betegek hajlékát.

— Az a nők köre. Koldus ház, árvaház, menház, az az ő multságuk. Nekünk az iskolák

külön külső és belső igazsága van s a maga nemében mindkettő egyforma értékű.

Magánál Jósikánál emez elegyítés néha fölötte gyarlón üt ki, akár mert nem tudta a finom vegyítés módját s csakugyan az elegyítésnél maradt csupán, akár mert hova-tova mindig tökéletlenebb maradt a sietség miatt. Legalább e hiány regényeinél már világos. Mert művészeti szabály, hogy akár való, akár csak részben való, részben költött a cselekvény, az egészen egy színnek, t. i. a valóság és igazság költői színének kell átvonulnia. De hiba úgy alkotni a cselekvényt, hogy érezzük az általmenetelt egyikből a másikba.

Pedig Jósikánál úgy van. Olykor oly teljesen kitünteti a történelmileg valót, hogy könyvekre, írókra hivatkozik, a honnan tanulta; meg másfelől érezteti, hogy most mesét sző bele s így a hitet kénytelenek vagyunk a lehető legkisebbig vékonyítani s fölver csalódásunkból, ama költői illusioból, mely szerint a költőnek hiszünk nem a részletekben rejlő valóság, hanem az egész műbe és mű által lehelt valesi bölcsesség miatt. Itt is áll az, hogy kevésbé keresni a valóságot annyi, mint jobban megtalálni az igazságot.

Ugyanebből foly az is, hogy gyakran s ez kivált első, jobban kidolgozott s több tanulmány-nyal irt regényeiben van: feljegyez oly részleteket, melyek ugyan historiaiak, de nem épen szükségesegek a költői egészre és érthetőségre s ez is kivált a Csehekben észrevehető. Meg aztán Jósika Istvánban, melyben e való és költött vegyítése épen czél. Mert Jósika igazságot és valót akart írni és pedig különösen e regényében, de csupán evvel a historia nem lesz regény. Megtoldta hát költött részletekkel s ez által teszi nem regénynyé, csak regényessé. Azonban a dolog voltaképp így áll: a

költött részletek nem képesek benne költői illusiobeltetni, mert érezzük, hogy mese. A historiai részletek nem bírnak komoly meggyőződést ébreszteni, mert tudjuk, hogy regényről van szó. Meglehet, hogy Jósika jelesen és igazán oszlatja el az előítéleteket; de a ki Jós. Istvánról biztos nézeteket, véleményt akar alkotni, mégis vagy maga okiratókat néz át vagy komolyan a historiai műveknek áll. Mert ha a földolgozó Jósika István rajza jó is, a részletekben bizonyára megbízhatatlan. Itt egyszer mind kérdés támadhat a történelmi hűség-ről a történelmi alakok rajzára nézve a költésben s erről a következőkben mondom el nézetemet.

PLETYKAPAD.

II.

Kolozsvárt, július 10.

Saison-tárgy mostanság a tárcza-firkálók részéről a holt saiont szidni; bűnbakul állítani a tisztelt olvasó közönség elé: ime ez a bűnös, ez az oka, hogy a kérdéses tárcza oly üres, mint akár tisztelt névrokona, mit egy magam fajtata tollragó gyerek szokott viselni, persze laposan

De ez a saison-tárgy is már el van koptalva; annyian és annyiszor álltak ezzel már elé és sirtak e miatt keserves panaszokat, hogy jönnek látom teljesen ellefejteti, — hogy most voltaképpen beütött az uborka, vagy ugorka, (vagy Szarvas Gábor a megmondhatója, hogy micsoda évad illetőleg ivad, vagy esetleg idény; s komoly látok hozzá egy tárcza tárgy kereséshez.

maradtak. Képzeld: a Macskászkiak is bárók lettek — és miért? Nehány rongyos paraszt iskoláért. Én adtam palotát. Majd meglátom, mit szól a miniszteri küldött. Hanem csak itt mondom tisztelendő atyáméknak — azt mégis különösnek találom, hogy onnan felül arról is értesít valami ismeretlen hivatalnok, hogy milyen legyen az ebéd, milyenek a borok s hány fehér ruhás leány képezzen sorfalat s micsoda verset vagy mondókát adjanak elő a biztos ur tiszteletére. Nem ártana egy kis ügyes banderium a falu legényeiből és a vidék nemes ifjaiból. Maga jó le Dencz ur, ki szörnyen szereti a pompát. Szép lenne, ha hat lovas hintón hoznók be a Dunától. Tegyük meg, mert a nélkül semmit sem kapunk. Lesz faragó-intézet, fonó-intézet, — föl fog virulni a falu nagyszerűen, csak a biztos urat tudjuk különös kitüntetésekkel fogadni. A faklyás-zene sehogy el ne maradjon s az ünnepi szónok beszédét be kell mutatni előre, mert arra válasz iratlik s mindenik meg fog jelenni az összes hazai hírlapokban. Nem örvend atyám? De én nem beszélek.

— Fertelmes dolgok.

— Egy kicsit én is nevetem, de ha ezek nélkül semmit se kapunk. Legyen. De tíz óra lesz mindjárt; akkorra rendeltem oda a két író s néhány pályázó férfit és nőt, hogy a délutáni gyűlésen választhassunk közülök. Nekem már úgy tele hazudozták a fületem, hogy azt se tudom, melyik a Pál, melyik a Péter. Jöjjen a káplán ur is, mert ön a jegyző. Figyelmezzon mindenre. Előre mondom horasztón szólják, szapulják egymást. Különös, mikor a héreseimet fogadom, egy is egyetlen szóval nem bántaná, gyalázná a társát. Természetesen 40-50 pályázó — az értekezlethez valami. De olvastam a Pesti Naplóban — szóllt

meg a káplán ur, midőn megindultak az uraság lakása felé — hogy Pesten egy ilyen pályázatnál háromszáz pályázó volt, holott tanszék talán csak három vagy négy. S több pályázó bánatában a Dunába ugrott, főképp a hölgyek folyamodtak előszeretettel az öngyilkossághoz. Magas házak tornáczairól leugráltak, a lánczhydról leugráltak. A sok diplomás tanár és tanárnő — én istenem — úgy pusztult, mint a cserebogár. S a lapok még mulattak rajtuk.

Innen is, tul is a parasztházak kapui mellől egy-egy feketete rakás hol ifju, hol egészen tisztés vén arczu idegen ur köszöntötte az uraságot s a két lelkész. Némelyik háromszor-négyszer is meghajtotta magát, míg az uraság észre nem vette.

— Ezek mind pályázók, tisztelendő atyám — sugta oda az öreg lelkésznek az ifju patronus. Nézzé onnan a Varga Mihály ablakából egy szép fiatal nő köszön felénk — amonnan is egy a Kacs Paliéktól egy kövér barna képü.

— Ezek is tanárnók, kik szembe jönnek velünk — magyarázá a káplán ur. Tegnap jöttek, a Szabó Péter uraméknál vannak szállva.

A vastag athléta természetű ifju uraság most kezdte csak érezni, hogy mily öröm az, ha az ember az iskolákra áldoz. Soha ez a falu még így megtisztelve nem volt. Folyvást köszöngetett jobbra-balra, hogy köpezős hasas eleje még jobban kidülledt.

Gondolom, ha ezt látták volna a Rigó, a Fülöp, a Borostyán fiak és a megye azon előkelő ifjai, kiknek még eszük ágában se fordult meg, hogy minő előny, ha az ember miniszteri biztost vár és iskolát nyit meg a haza dicsőségére: azonnal felbuzdultak volna, hogy hasonlót cselekedjenek.

S akkor Dencz urakról s egyéb biztos urakról és öcsceiről és sógorairól hány szép hírlapi cikket olvashattunk volna, de olvashatnánk folyton folyvást a nagy ebédekről, vidám táncmulatságokról, felköszöntőkről, a kikre a kiküldött urak bizonyosan számítanak is.

A felséges király, ha közénk jó, mosolyog áldást int s mint egy fényes felhő sietve elvonul, hátra se nézve, hogy még mind emelgetjük kendőinket, kalapjainkat s a hírlapok is alig irnak róla egyszer: ezekről a fényes banderiumos, zászlós Denczekről, Ráczokról hónapokon keresztül olvasuk a kiegészítő, helyreigazító, szebbnél-szebb cikkeket. Mint az őszi hónapok eső: szakad reánk, utánuk a harsogó, dobnál, tárogatónál hangosabb magasztalás. Nehogy valamiképpen tündöklő neveiket a magyar közönség el találja felejteni. Mert az lenne a legnagyobb szerencsétlenség a szegény magyar hazára, ha nem olvashatná minden nap: Dencz Pál Kassán — nagy ebéd, fényes diszmenet, Rácz ur Szegeden ötszáz terítékű banquette Haragos ur gyönyörű toasztjaival; Dencz Debreczenben — disz futtatás a népiskolák közreműködésével; Rácz Eperjesen, Kolozsvárt virág-zápor és szakadatlan diszebédok, vacsorák, a Rácz testvérek nagyszerű dikcioival.

Ám ettől a szerencsétlenségtől — szerencse — nem kell tartanunk!

(Folytatása következik.)

Legelőször is az „Élet és Irodalom“ papirkosarának átkutatásához fogtam; hátha véletlenségből akad abban valami feldolgozásra való anyag; mert hiszen abban a papirkosárban is van annyi ostobaság, mint például egy reporteri fejben, s ez pedig arra való, hogy megírni való anyagot süsön ki.

De fáradtságom hasztalan volt: az egyedüli értelmes sorok, mire rá akadtam, ilyen formán hangzottak: „Kérem e költeményt (vagy rajzot, vagy beszélyt stb.) becses lapjában közölni“ — de aztán a melléje mellékelt költeményről (vagy rajz, vagy beszélyről) jobb lesz hallgatni.

Kétségbe esve hagytam annyiba a kosár motozást; különben előre tudhattam volna, hogy az oknélküli való munka lesz, mert hiszen még egy temetőből se volt „feltámadás“, pedig egy szerkesztői papirkosár nem más, mint egy légio füzfa-poéta légio szörnyszülöttének temetője.

Mást — és mint a következmény megmutatta. — okosabbat gondoltam.

Ha nem találok ott felhasználható tárgyat, hová a füzfa-poéták zengeményeit vetik; bizonynyára majd csak rá akadok valamieskére ott, hol e lapok szerkesztője ha nem is a tudományos akadémiát, de bizonyára a Petőfi társaságot tartja becsukva; értve ez alatt íróasztalának kéziratokat rejtegető fiokját. Ott van Jókaitól kezdve egész — no akit utolsónak vélünk, jó lesz annak nevé elhallgatni.

A kéziratok halmazában rögtön rá akadtam egy csinos legyezőre, még pedig egy olyanra, mely ha például áruba bocsottatnék, inkább találna egy könyvkereskedésbe mint egy divatüzletbe.

Egész kis album, melynek lapjai a legyező

fanyelvei s melynek mindegyikére érdekes emléksorok vannak írva.

Jól tudom, hogy most olvasóim kíváncsiságát feleségáztam, s tudni vágnak, hogy voltaképpen kié e legyező-album, s mi annak a tartalma?

És továbbá jól tudom azt is, hogy nagy indiscretiot s pletykaságot követek el, ha elárulom tulajdonosát. No de ereimbe egy kevés reporteri vér buzog, nem tudom megállani hogy fel ne fedezzem; s biztat még az is, hogy a kit annyian s oly nagyon szeretnek, mint e legyező kedves gazdáját, annak jó szíve kell hogy legyen s így megfog árva fejemnek bocsátani.

Hát én bizony csak kiptetykálom e nagy titkot; nem másé az, mint Gabányi Árpád, e lap tisztelt munkatársának kedves nejeé.

Folytassuk tovább a pletykálkodást s áruljuk el a legyező-album néhány lapjának tartalmát.

Ott olvashatjuk Hegedüs Istvántól a következő kis költeményt:

„Három muza enyeleg férjeddél s így teszi rabbá,
Ha közelébe te vagy, újra szabad lesz a rab.
Mert ha lelánczolt is a szerelem szép láncza: szabadság,
Míg az örök hírek köt le a szent hivatás.“

Bartha Miklóstól a következő sorokat olvasuk: „Azt a kulcsot, mely a közpályán levő férfi előtt a siker ajtaját megnyitja, a gondviselés egy értelmes feleség kezébe helyezte el.“

Ferenczi Zoltán a következőképp versel:

„Nem hiszek a szellemekben,
Nem engedi meg azt eszem;
De idegeimnél fogva
Lebbenésök néha érzem.“

Lásd azt hiszem, hogy mosolygó
Lelked egy része itt marad,
S valahányszor együtt ülünk,
Kedélyesen meglátogat.“

Továbbá Csernátóni Gyulától: „Azt mondják a bölesek, hogy feledni a legnagyobb boldogság. Miért tartunk hát emlékkönyveket?..“

Petelei István pedig a következőket jegyezte fel: „Mindzen elmulik. — Kérjem-e hogy ne feledjen? Igérjem-e hogy nem felejttem el?“

... És még annyi más, melyek mindannyian tanubizonyosságot tesznek arról az őszinte szeretetről, mely a körünkből eltávozott Gabányinét kísérte, hogy bizony, ha e sorokból mind kisugároznék az iránta érzett meleg barátság, e legyezőt tulajdonképeni céljára, hogy általa magát lehűtse, többé nem használhatná.

De azt hiszem mára elég is volt a „pletykapadon“ való lovaglás; leszállhatok róla; annyival is inkább, mert célszerű a legyezőnél maradni ilyen meleg időben; mert hogy kánikulai meleg van, legalább midőn e sorok irattak, hogy az volt, annyi bizonyos; aztán, hogy midőn e tárcza az olvasók szemei elé kerül, úgy fognak-e az emberek sohajtozni, hogy: „Hozzák már a parisolt“ a nap heve ellen, vagy pedig: „Nem kell már a parisolt“ s kérni fogják az esernyőt — ezt már nem tudom. . . .

CSABA.

A SZOMSZÉD.

„Szomszéd uram! én nem tudom,
Mi az igaz benne.
Azt beszélük: az anyjukom
Szerelmese lenne.“

„Mit? Én? az ő szerelmese?
Ha ez igaz lenne. — — — —!
Szomszéd uram ez csak mese,
Nincs igaz szó benne.“

Hisz engem a hitestársa
Még nem is szívelhet.
Nekem bort sem ad, — de lássa —
Minden áldott éjszakára
Leitatja kendet! — — — “

KELEPELŐ MOLNÁR.

Kelepelő molnár
A kelepet veri,
Mikor a garadra
Nincs mit felönteni.

De ha a garadra
Talál felönteni,
Kelepelő molnár
Feleségét veri. —

GABÁNYI.

INCOGNITO.

— Beszély. —

Irta:

FANGHNÉ GYUJTÓ IZABELLA.

(Folytatás.)

Nemsokára kiért a városból, egy fákkal szegélyezett útra tért, a mely őt közvetlen a zöld ligetek közé vezette. Csinos, jól mivelt kertek szegélyezték ez utat mind a két felől, melyeknek rács vagy törpe élő sövény kerítésén át kényelmesen be lehetett látni azok belsejébe. Elöl többnyire diófák, cserjék között csinos virágcsoportok, különösen a rózsák számtalan válfajai, hátrább gyümölcsösök, míg az emelkedett háttért parkszerű sűrűség lepte el. A hegyről hullámzó kis folyam ömlött alá s lármás zuhogással átszelve az egész telepítvényt, középett tavat képezett, melyet terebély hárs és vadgesztenyefák vettek körül.

A nyaralók nem voltak ugyan valami fényesek, stilszerűek, de csinos, barátságos külsejű, többnyire swájci modorban épült kis faházak, széles verondákkal, egyik-másik messzelátó tornyocskával s hogy lakóik barátságos, egymás közt békében megférő emberek, mutatta, hogy a kerteket egymástól semminemű sövény, — legföllebb egy kis árok, fasor vagy az átfolyó patak választotta el, de a mint a rajta átvezető csinos hidacsok sejtették, épen nem ellenséges szándékkal.

— Boldog kisvárosiak! — sohajtott utasunk egy, a tó partján álló árnyas padon végignyulva s könyökére támasztott fővel élvezve a gyönyörű reggel hár- és rózsairallal fűszerezett bódító levegőjét s hallgatva a természet madárcsevegés, vizzuhogás, béka kuruttyolás és rovar zümmögésből alkotott andalító hangversenyét.

Sebes léptek zaja verte fel elmerüléséből, feltekintett s egy zöld béléstű vászon napernyő alatt,

világos nyári öltözetben, tegnapi utitársát, dr. Bonka Lőrinczet pillantotta meg.

— Mit látok, ha nem csálnak szemeim, ön az kedves utitárs? — kiáltott fel szívélyes mosolygással a közeledtére helyéről felugró útas felé s napernyőjét földhöz csapva, mindkét kezével megfogta s szorongatta annak elébe nyújtott kezét. Hát mégis megállapodott nálunk, nem utazott tovább a hegyek közé? Helyes, nagyon helyes — folytatá a padon helyet foglalva s az útas maga mellé vonva. De hát mondja csak — beszélt tovább, mialatt levette fejéről széles karimájú szalma-kalapját s tarka szélű zsebkendőjével ideges sietséggel törülgette már-már őszi hajtól környezett fényes tarkóját — miként és hogyan változtatta meg szándékát, kedves utitárs?

— Szép, nagyon szép — mondá ismét, midőn az útas elmondta neki, mint maradt le tegnap este a vonatról s mint csábították őt magukhoz a Malomberek üde zöld halmai, valamint azon óhaját is, hogy pár napot e kellemes helyen tölthessen.

— Szép, igen szép — ismétlé — mennyire fog örülni a feleségem s milyen kellemes, vig napokat fogunk élni együtt; mert tudja, kedves barátom, mi igen csinos kis társaságot képezünk itt a Malomberekben s minden délutánt, estét együtt töltünk hol egyik, hol másik családnál. Önt is be fogjuk vezetni társaságunkba, kedves utitárs . . .

— Nagyon le lesznek kötelezve — felelt az útas — de arra még nem felelt, tisztelt uram, ha vajjon kaphatok-e valahol egy kis lakást?

— Ah igen, a lakás? — viszonzá komoly képet vágva Bonkai. A mi azt illeti legszívesebben meghívnám magunkhoz szállásba . . .

— Oh kérem — szabadkozzék az útas.

— S ha a városban laknánk, hallani sem akarnék másról — folytatá amaz. De itt künn kis-szűk a lakás, aztán számos a család s a feleségem . . .

— Isten mentsen, hogy alkalmatlanságot okozzak önöknek, inkább ma este tovább utazom.

— Hohó! erre már én mondom, hogy isten mentsen! — kiáltott fel Bonkai — majd találunk mi utat-módot. Itt van! — folytatá mulató ujjával homlokát érintve — most jut eszembe, hogy az öreg Zeleiné . . . Kedves barátom, ha nem fél a vén asszonyoktól, itt a legjobb alkalom. Nem? akkor rendén van minden. A jó öreg, a ki különben igen kedves asszony, mondta volt egyszer, hogy szeretne házához nyárára lakót kapni, mert fél egészen egyedül, mióta a múlt évben férjét elvesztette.

— Hiszen ez pompás; nem lenne ön oly szíves, hogy engem a nevezett asszonysághoz vezessen? — kiáltott fel az utas.

— De igen, nagyon szívesen — felelt az ügyvéd — ha akarja, akár most rögtön. Zeleiné szorgalmas asszony, korán kél, bizonyos vagyok, hogy munkában fogjuk találni. Míg a lakással tisztában leszünk, nálunk is felkelnek s aztán hozzánk megyünk reggelire. Soh' se mentegetődzék, kedves utitárs; azt akarja mondani ugy-e, hogy már reggelizett? nem tesz semmit, a hegyi levegő étvágyat hoz s a feleségem soha meg nem bocsátaná.

E beszélgetés közben mindketten felálltak, az ügyvédtől vezetve egy mellék-ösvényre tértek s nemsokára egyszerű, de gondosan mivelt, tisztán tartott kertbe jutottak, melynek közepét a lakház foglalta el.

Alig lehet kellemesebbet képzelni, mint e kicsiny, alig három szobát magában foglaló vörös fedelű fehér ház vadszőlővel bevont verandájával,

melynek indái egész a kis középtorony csúcsáig felkapaszkodtak s azt majdnem elfödtek lombjaikkal, háttérül a zöld sűrűséggel, előterén nyíló rózsák s más virágok beláthatlan tarka csoportjaival. A patak közvetlenül a kis lak mögött vonult el, köves alján morajló csevegéssel törve habbá.

— Nos, tetszik a hely, kedves barátom? — kérdé öntetsző mosolyával az ügyvéd.

— Valóságos kis paradicsom! — kiáltott fel az útas

— Ugy-e bár, hehehe? — nevetett Bonka — csak kár, hogy Évája rég tul van a hatvanon, hahaha! Azonban nem tesz semmit, majd a szomszédságban kárpótlásra találhat. De ime a hely ur-nője!

(Folyt. köv.)

„HOZZÁ.“

Irja:

SZUNYOG.

I.

Édes!
. . . Az Ur, az Atya, ő szent Felsege rég ügyeli immár a világ ügyét-baját. Egy nagy derék-székből ül mennyek országában s angyal cselédei viszik egyik liktól a másikig, hogy mindenfelé láthassa: mi történik. Éjek éjszakáján csillag ragyogása az ő szeme sugara s tekintetétől fényes a nappal.

Ül, ül s ott mellette ugyan nyüzsgölődnek az angyali karok mindenféle drága énekeket énekelve, tánczolgatva, mulatozva. S hát eljön a díszebéd ideje s olyan virágszálak, szépséges szüzek, hogy a napra lehet nézni, de rájuk nem, hoznak terített asztalt elébe. De van azon minden, mit csak szem, száj kívánhat . . . Jóságú fűszerzámok, arany-szinű borok s fonott kalácsok olyan béléll, mint a tiszta hab . . .

Ebéd végeztével gyenge muzsikaszó s muzsikaszó közben arany szárnyú Gábor egy gyékény czipóskosárban a belső kamarából rózsaszín héju jöfőle nagy mogorót hoz elé. Istenes nagy bieskát is vesz ki egy fiókból s oda teszi az Ur elébe.

S csak szól a muzsika, csak dudorásznak gyönyörű karok s az Ur pattintja a biesok hegyivel szét a mogoró héját. De abból nem hull egyéb ki egy kis bimbócskánál. Az a bimbó csak akkora, mint egy bors, hanem kedvesebb a szagja a liloménál. Mint a gyenge füst, úgy oszlik el ez a levegőben, megtelik tőle zeg-zúg, erdők levelei mozognak nagy gyönyörűségükben, madarak csippennek meg s minden virágtörök kinyílik . . . Muzsikaszó edesebb lesz a méznél s angyal-szemek ragyogóbbak a karabunkulásnál. Minden felhő rózsaszínű s szél lopja, szél repíti szét . . .

De a bimbó is lassan-lassan kisebbedik, oszlik s a végén nem marad egy makula belőle. Akkor egy jó nyírág-seprüt vesz kezébe Péter, a minde-nes. Összetakarítja a kétfelé pattintott mogoró-héjakat s az egyik nyíláson kisépri az égből.

S a héjak hullnak, szállnak le szépen a földre. Álló, mélységes tavak fogadják ölükbe s rengetik, oltalmazták. De eljön a gólya, de kelepel, de rekecses szókat mondogat s a héjacskák oda bolondulnak partmentébe sás-levelek alá. Gólya kifogja, elhordogatja s elosztogatja őket ide, oda, házikóba, palotába. S egyik héjből lesz fiucska, a másikkól leányocska.

Isten szeme látja őket s angyal oltalmazza.

Nőnek, nőnek, nagyok lesznek. Szép szűz az egyikből, dali legény a másikkól — de csak félegesek. Párja után, héja fele után vágyik mindegyik. Hogy egy legyen, mint a milyen volt addig, míg az Úr bicskája két felé nem repesztette. S keresni indulnak úttalan úton, hegyen, völgyön, tengereken egymást. Ostromolnak tövises gátot, viaskodnak birhatatlanokkal egymásért.

Kiáltó szavuktól, sohajtásaiktól betelik a levegő. Meg is töredeznek, el is pusztulnak. Hinár veszi, gödör betemeti. A fáradtakon, a gyengéken átgázol az erősebbje s kiáltja: „párom, felem, édes társam kereslek, kívánlak.“

Egy bokorból kiszólnak: „itt vagyok, rád várok.“

És egymásra néznek, egymásra borulnak möhön, szomjan. De nem találják össze! Mogyoróhéj szakadásai nem telnek be. Egyik kisebb, nagyobb a más. Egymás mellé állanak, nem illenek össze. Rosz szél jár át köztük, rosz szél veti távol egymástól.

Hát némelyik pedig ráakad az igazi társára. Héjának igazi párjára. A kívül egy volt az égben, mielőtt az Úr bicskája szétválasztotta. Ráakad a társára s lesznek egy egész és megterem akkor ismét bennük a szerelemnek, az édes boldogságnak az a bimbója, a mi olyan drága, olyan gyönyörűsége, hogy mikor az Úr kinyitja, hát megillatásodik tőle a mennynek birodalma is s égi madarak megcsippennek, virágtorok kinyílik s angyalszemek ragyogóbbak lesznek . . .

*

Rég hallottam ezt a mesét. Boldog vagyok, hogy hihetek benne. Bizonyosan, bizonyosan él az én párom, héjammal hozzám illő társa valahol. Rég keresem, hívom, nem találok. Kiáltok a napoknak: „ne fussatok, én várok, nekem jogom van reményleni.“ Nem állanak meg.

Házacsám üres, kertem üres. Járom-kelek, elfáradok: hazatérek. Semmi sem változott. Nem kapom.

Gólya néni tán ott felejtette? Tán valaki, ki nem illik „hozzá“ elbolondította s magának mondja. De ő bizonyosan féleges és utánam érez... Istenem! van-e valahol? nem vezetsz-e a nyomába? Epedek utána. Csak az óram locsog, meg a gyertya lángja körül duruzsolnak itt előttem mindenféle bolond pillangók. Beszélhetek-e ezeknek? Pedig tele vagyok mondani valóval. Vágyakozom „utána“, hogy bátorítást vegyek tőle, hogy mosolygásán üdüliek, szaván vigasztalódjak. Hogy ide mellém, íróasztalom szegletéhez ültessem a kicsi kerek székre, félkezemmel kezét tartsam, fejét térdemre fektessem.

Ő itt még idegen. Nem ismer az én utczámban senkit. Nem tudja a történeteket. Hogy itt kik laktak előttünk? hogy azok hova lettek? Ő még gyermek. Azt hiszi, hogy minden ilyen szép volt mint ime most, hogy könny nem permetélt a mi utczánkban, bánat nem senyvesztett. Tán a ki ezeket a körifákat is ültette, melyeknek leveles ága behajlik ablakomon. a vén Minya bá'nak történetét sem ismeri, s bizonyosan a nagyság urát sem, ki ott ült az utczaszegleten fekvő házában legszélső ablakában esztendőnk során át és várt, várt, és megöregedett, megszükkült, s meghalt. Ezeket mind elmondom neki. Hogy érezze itthon magát az én utczámban, a „mi utczánkban“.

Ha aztán a nap nyugalomra térőben lesz ott a havas háta megett az ágyába: kimegyünk a kert útaira s üzzük egymást, játszunk s a kuvasz csaholva fut utánunk s a madarak mind kinyitják kerek szemüket s bámulnak minket. És a nap is,

a melyik a biblia szerint megállott egyszer, hogy lásson egy hőst, bizonyosan ismét megáll, hogy lásson minket hősokeket, kik meggyőztük az élet terhét s boldogok tudunk lenni itt ezen a csuf földön . . .

Igy lesz . . .

S tán itt vagy te valahol közel. Csak bujkálsz s ingerkedel. Mindjárt kiáltani fogod: „kukk“ . . .

És én elkezdlek keresni s megtalálalak, megölellek, te visszaölelsz és visszategezel . . .

Jó . . . Add a kezed s okos légy és figyelj.

Legelőször is a Klári történetét beszélem el a ki itt lakott a tőzsomszédunkban a mostoha apjánál, a fazakasnál, és a ki a tavaly . . . a tavaly . . .

A DOKTOR UR.

— Rajz. —

TUTSEK ANNÁTÓL.

„Mondom nektek Dani komám, soha ti még diák korotokban sem láttatok anynyi könyvet egy rakáson. Még a címét sem tudnám annak mind elmondani — és Kálmán még azt is tudja, a mi benne van — csak annyit mondok, hogy bámulatos.“

Csipkés uram, e nála szokatlanul hosszú és összefüggő díkezioba egészen belefáradva, nagyot fúj s igen meglegedett pillantást vet maga köré. Hallgatói áhitattal tekintenek reá s csak fejük néma bölintgatásával fejezik ki bámulatokat.

Színhely egy melabús akáczfától beárnyékolt hűvös kis lóca a Csipkés uram boltja előtt. A szereplők Málk Dani, az érdemes csizmadia mester, Bodó János, a fiai által nyugalomba helyezett mészáros s végre maga Csipkés Pál uram a „Veres oroslán“ érdemes tulajdonosa, kik is egy kis barátságos összefüvetelre, s egy pipa dohány elszívására az akácza árnyékában, elfoglaltságuk daczára, minden ebéd után leltek egy-egy kis időt.

— Hát mondd csak kedves Pali barátom — szól bizalmas szemhunyorogással Málk Dani — sokba került a pesti dolog? Mi?

Csipkés uram időt enged magának, míg a kérdés fülein keresztül behatolhat agyába. Aztán lassanként tudatára jöve annak, hogy most tőle kérdeztek valamit s arra felelni is kellene, pipájából egyet-kettőt szippant s a kérdőre függeszti kerek, kiálló szemét. „Hm — szuszogja nehézkesen — ha sokba-e? Hm!“ Ez többet mondott minden ékesszólásnál.

Málk Dani könyökével oldalba döfi Bodó uramat, ki szemöldökeit feje tetejéig huzza fel. „Bizony csak jó dolog a gazdaság!“ — dörmögi.

— No hiszen Bodó komámnak sincs mit panaszkodni — szól Málk Dani — csak akad ott is mi egy s más!

— Hiszen akad, akad, nem mondom, hogy nem akad, de ha nincs hozzá olyan fiam, mint Csipkés Palinak! Hej csak okos ember, a ki okos! Nekem soh' sem jutott volna eszembe Pestre küldeni a fiamat taníttatni. Csak olyan számár is maradt mind a kettő, mint az apjuk! De a Kálmán fiu bezzeg . . .

Csipkés uram széles ábrázatján egyik fülétől a másikig szalad a szája s csöndes ihogással fejezi ki meglegedését. Aztán olyan kifejezéssel, mintha valami egészen közönyös, mindennapi dolgot mondana, szól: „Jövőre doktor lesz!“

— Lehetett volna az idén is, ha meg nem bukik! — szólal meg egy epés hang a boltajtóban.

A három öreg urnak majd kiesik a pipa a szájából s Csipkés uram kidülledő szemekkel tekint körül a levegőbe, majd fel a szembe látszó torony tetejére, mintha keresné honnan ered e halatlan vakmerőség. Végre rájön, hogy a boltajtóból hallott valamit. Visszafordítja fejét s rámered arra a nyurga, felborzolt haju alakra, ki teljes inperentiával támaszkodik az ajtó félhez, jobb lábát kegyesen maga elé helyezve. Csipkés uram arra a felfedezésre jut, hogy ez az ő tulajdon boltos legénye.

— Fogja be a száját Miska! förmed reá, miután sikerült megtalálnia az öt megillető szavakat. Mikor én a maga korában voltam, még a szájamat sem mertem feltatani, nemhogy hazugságokat mondjak. Hallgasson, érti? És csak akkor feleljen, mikor kérdik. Fogja be a száját!

A két koma gratulál Csipkés uramnak erélyes föllépésért. Ohó, Csipkés uram mindig így szokott, nem hagy magának a fején táncolni. Kurtán bának az embereivel, hm — kurtán bizony. S még egyszer ellátva a sárga hajó boltos legényt azzal az utasítással, hogy mitévő legyen szájával — önelégülten dől hátra a lóczán.

Miska ugyan egy árva kukkot sem szól többet, de oly megvető mosolylyal tekint végig a három öreg uram, hogy azok méltán megdöbbenhetek volna, ha reá néznek. De mivel nem néztek reá, a pillantás kárba veszett s ő oly arczczal megy be a boltba két krajczár áru paprikát adni egy piszkos szolgálónak, melyen világosan olvasható: „Én ugyan megteszem és hallgatók s némán türom e gorombáskodásokat s árulok két krajczár áru paprikát piszkos szolgálóknak, nem azért, mintha kötelességem volna, hanem mert valami felsőbb hatalom parancsol velem, melynek készséggel engedelmeskedem és melynek neve — Milike! . . . Oh! Mili! . . . sohajt s nagyot tüszköl a paprikától.“

A három öreg ur e kellemetlen eseménytől megzavartatva sokáig némán eregeti a füstöt pipájából. Csipkés uram vonásain oly erőlködés látszott, mely tisztán mutatta, hogy most valamin gondolkodik. Egyszerre földerül arca s kövérsége daczára igen ruganyosan kél fel. — „Menjünk be a fiamhoz“ — szuszogja s kiverve pipáját, nadrágjához dörzsöli kezét. A két koma eleinte szabadkozik.

— Talán zavarni fogjuk — bizonyosan tanul — várjuk meg, míg kijön!

De a mit Csipkés uram egyszer fejébe vett, attól ugyan nem lehetett eltéríteni. S különben is ez volt a legegyszerűbb mód, rásütni Miskára a hazugság bélyegét. Keresztül mentek hát a boltos s Miska lenéző pillantásától kísérve, kissé zavartan állottak meg a Kálmán ajtója előtt. A szobából saját szerű hangok hallszottak ki. Mintha ketten vagy talán tizen is ide-oda futkostak volna ott bent, hangosan nevetve és kiáltozva s az a csengő nevetés és enni való apró sikoltás semmi esetre nem eredhetett Kálmántól. Egyszerre valami robaj hallszott, épen mint mikor egy széket feldöntenek — még egy pár apró sikolj, az ajtó rohamosan feltárul s a jó öreg urakat majdnem halomra döntve egy kipirult arczu, igen-igen csinos kis teremtés rohan elő s az ajtó mögé akar rejtőzni. De megpillantva a bámész képű öregeket, ijedten sikolt még vagy kettőt s aztán esze nélkül rohan el.

A három öreg ur pár perczig nyilván azt hitte, hogy ma világ vége van, vagy pedig valamely csodálatos varázslat folytán ők változtak ijesztő szörnyetegekké át — mert ime nyomban az előbbeni alak után Kálmán urfi rohan elő, hangosan

kiáltozva és nevetve. De alig hogy megpillantja őket, ő is esze nélkül szalad vissza s igen zavart képpel ül le íróasztala mellé.

Jó időbe került, míg Csipkés uram, a komái által elhalmozott biztató oldalbaütögetések után, visszanyerte gondolkozási képességét. Alig, hogy magába tért, szokatlanul gyorsan lép Kálmánhoz, s őt karján és hátán megtapogatva, aggódva hebegi: „Beteg vagy? . . . Megbolondultál? . . .” Kálmán elneveti magát. Megfogja apja kezét s vidám szemei s egész barátságos, kedves arczával oly jóízű nevetéssel tekint rá, hogy az is elkezd mosolyogni, mit a két koma meglátva, őket is hangos nevetési roham fogja el, úgy hogy kénytelenek letlenni s Bodó uram egészen kiveresedik bele.

— De hát mi volt az — az — az izé, Kálmán fiam? — kérde Csipkés uram, miután kelőképpen kinevették magukat. Kálmán körültekint a szobában, egyet-kettőt köhint s aztán egyszerre földetlül arca.

— Egy — egy — egeret hajszoltunk, kedves apám — és Milike nagyon megijedt.

Egér! Málk Dani lelkében gyászos emlékek támadnak fel: az összerágcsált bőrök és felfalatozott csizma-talpak jutnak eszébe.

— Ki kell pusztítani — indítványozza s lelkes ajánlatot tesz rögtön haza sietni s az ő kitűnő, páratlan egérfogóját Csipkés uram rendelkezésére bocsátani. Kálmán alig tudja megakadályozni buzgalmat. — Nem, nem kérem, majd kifogjuk mi ketten Milikével.

Csipkés uramnak némi homályos sejtelmek támadnak ugyan, hogy Milikének — az ő unokahugának, kit még kicsiny korába felejtett itt a bátyja a nyakán s kit ő aztán szintén csupa feledékenységből fölnevelt és úgy megszokott, mintha örökké egy fia meg egy leánya lett volna — hogy hát Milikének voltaképpen semmi keresete sincs a Kálmán szobájában. De mielőtt e gondolatának kifejezést adhatott volna, egyszerre eszébe ölik, hogy hát tulajdonképpen miért is jöttek ők most ide. „Kálmán fiam — szól kellő lassúsággal ejtve ki minden szót — mond csak, ugy-e — ugy-e bár — te jövőre doktor leszel? De nem olyan doktor, mint például Székési ur, a lódoktor, hanem olyan fiskális?”

Kálmán rátekinet arra a széles, együgyűségében is annyi aggódó szeretetet kifejező arcra s nincs bátorsága egyebet mondani: „Igen is kedves apám, ha szorgalmas leszek, még az idén letehetem a doktorátust.” Csipkés uram e szavaktól elkáprázva, teljesen fölőleslegesnek tartja azt a bizonyos bukást említeni. Hisz az oly valami lehetlenség is! Büszkeségtől ragyogó arccal tekint két komájára, kik helyeslőleg bolintgatják fejüket. „Kedves öcsém — szól — maga nemcsak édes apjának, hanem az egész falunak büszkesége. Innen még egy doktor sem került ki. Öcsém uram lesz az első és tudom diszére fog válni még a vármegyének is!”

Bodó uram keservesen sohajt fel. „Hej, ha elgondolom, hogy az én két kamasz fiam közül egyik sem tudta többre vinni, mint az apja! Bizony a mai világban látom, tanulás nélkül semmire sem lehet menni! . . . Az isten megáldja, kedves öcsém uram!”

A jó öregek rettenetesen megtisztelve érzik magokat, hogy egy ilyen jövendőbeli nagy urnak méltóztatik kikisérni őket az ajtóig s ujjalg elhelyezkedve a lóczán, Csipkés uram egész diadalmas morban szuszogja: „Bizony isten komák, két nap óta, hogy a doktor ur itthon van, tiz évvel megifjodtam, bizony isten, tiz évvel. Miska, fogja be a száját!”

A doktor ur pedig alig, hogy kilépnek az öregek az ajtón, kétségbeesetten vakargatja meg füle tövét s oly elkéséredéssel vágja földhöz a corpus jurist, hogy annak menten széthullnak a levelei.

*

— Nem hiszem, hogy a kerek világon volna kedvesebb hely, mint az a kis kert itt, a ház háta megett s ebbe a kis kertbe ez a még kisebb vadszőlő lugas, honnan százszorta és ezerszerte kellemesebb látvány kinálkozik mindenféle népszínházbeli Pepi kisasszonyoknál, signorina Spelteriniknél s egyéb budapesti nevezetességekről. Körülbelül így gondolkozott magában Kálmán urfi, egy kellemes nyári délután, az említett vadszőlő lugasban. Kényelmesen végig heverészet a kerti padon s cigarettejéből bodor füstkarikákat eregetge, nagy gyönyörűséggel nézett az egyik virágos tábla felé. Könyökig feltűrt ruhaujjakkal, egyik kezét esipőjére téve, másikkal kicsiny öntözővel öntözgetve a virágokat, egy mosolygó, piros arcú, enni való kis teremtés hajlongott ide-oda s ragyogó szemével oly hamiskás pillantásokat vetett a lugas felé és a másik perczben mégis oly közönyös arccal hajolt le a virágokhoz, mintha tudomása sem lett volna, hogy valaki van ott. És aztán gömbölyű, rózsás kis kezét oly könyörtelenül mázolta be csunya, fekete földdel, hogy azt már csakugyan nem lehetett tovább nézni és sem a madárkák, sem a virágok nem esodálkoztak, midőn Kálmán urfi hirtelen felugrott és oda sietett, csupán csak azért, hogy megakadályozza a másik kis kacso bepizskolását is.

— Kálmán — hagyjon békét — bizony isten leöntöm az öntözővel — hagyjon békét! . . .

— Édes Milike . . . úgy is csak három hét még az élet! . . . Aztán elmegyek és csak esztendő mulva jövök megint haza! . . .

Milike összecsesoritja picziny, cseresznye piros száját s igen sok igazítani valót talál a köténye szalagján. „Bánja is azt maga. Maga azon örvend, ha nem lát minket. Tudom, ott Pesten egyszer sem gondol reánk. Miska mondta, hogy ott mennyi szép leány van! . . .”

— Miska! Hát persze, hogy Miska! Örökké csak Miska! Maga nem is tud másról beszélni, csak Miskáról. Bizony már talán nemsokára gratulálhatunk is? Remelem meghi a lakodalomra?

Milike igen mérgesen csapja le az öntözőt s valami nagyot készül felelni — de egyszerre elhallgat. Mintha közeledő léptek alatt zörrent volna meg az út porondja. Pár perczig hallgatódznak, de nem jön senki. Talán csak egy nyul futott el — vagy ismét egy egér?!

Milike megint felveszi az öntözőt, hallgatva babrál a virágok közt s teszi magát, mintha nem is tudná, hogy Kálmán ott van. Kálmán pár perczig gyönyörködve néz a lezajló, fűrtös fejecskére — aztán nagyot sohajt. „Lássá Milike — szól — egyszerre elkomolyodva — ha jól meggondolom a dolgot, én igazán egy hitvány fráter vagyok. Csalam az egész világot és csalam saját magamat is. Sokszor elgondolom, hogy oda állok az apám elé s egyszerűen, őszintén megmondom: „Kedves jó apám, én megbuktam. Tavaly is megbuktam, az idén is megbuktam, mindig is meg fogok bukni, mert nem megy a fejembe a tanulás. Soha sem lesz belőlem tudományos ember! . . .” De aztán megint ha elgondolom, hogy én ennek a jó öreg embernek megsemmisítem az egyetlen reményét, hogy miután már annyit áldozott és költött reám, oda álljak eléje s azt mondjam, hogy hiába tette, hogy kidobott pénz volt minden — akkor megint nem visz reá a lelkem. „Tanulj — mondom ma-

gamnak — ha nem vagy lángész, légy szorgalmas!” De hiába, nem megy. Azok a betűk határozottan vonakodnak a fejembe menni. Mikor tanulnom kellene, veszem a könyveimet s elbódorgok valamerre a szabadba s egyszerre csak azon veszem észre magam, hogy nem tudok semmit. Tudja az idén vizsga előtt mit tettem? Lenyirattam tövig a hajamat és szakállamat, meg a bajuszomat — igen bizony Milike . . . ezt az én szép kis bajuszomat . . . de hát ne nevéssen úgy . . . keserves dolog volt az nagyon . . .”

De Milike nem állhatja meg nevetés nélkül és kénytelen meghuzogatni kissé Kálmán göndör bajuszkáját, hogy meggyőződjék róla, vajjon nincs-e most is csak úgy oda ragasztva? . . .

Hátuk megett a bokor gyanusan zördül meg, de ők észre sem vesznek.

— Úgy néztem ki, mint egy orangután, Milike. Látott már maga orangutánt? Na hát épen olyan voltam. (De remelem, most már nem vagyok olyan, ugy-e?) Egyik könyvet a másik után vettem elé, magoltam keservesen — de hiába volt, hiába! . . . Alig hogy olvasni kezdtem egy lapot, a betűből szépen kiformalódott ez a mi kis házunk, elől a bolttal s a hatalmas veres oroszállal, melynek olyan furesa felfelé álló füle és lefelé álló farka van . . . Láttam édes apámat künn ülni a lóczán az ő elváhatatlan társaival, esőndesen pipázgatva s nagyokat hallgatva közbe . . . S ez a mi egész áldott, békés kis falunk, egyszerű embereivel s egyszerű életével . . . örökké ez volt előttem . . . Mintha hallottam volna az estéli harangszót . . . úgy hívogatott baza . . . s a mint meg-megesen-dült fülemben a hazatérő nyáj kolompja, mintha az is mondta volna: „eredj haza . . . egyszerű mindennapi embernek születél te, nem való te néked a nagy világ, a tudomány! . . .” És Milike, minden lapból, minden betűből egy édes-kedves angyalarezt mosolygott felém, őt láttam magam előtt mindenütt, reá tudtam csak gondolni! . . . És ilyenkor mint egy bolond lecsaptam a könyvet és rohantam volna kifelé. De szerencsére előbb belenéztem a tükörbe s aztán mégis csak visszaültem az asztalhoz és felvettem a könyvet . . . Hanem a vizsgán azért mégis csak megbuktam. Hogy én most mit teszek Milike, azt még nem tudom elhatározni. De félek rajta, mégis csak azt fogom mondani édes apámnak, hogy nem megyek vissza Pestre. Inkább beállok hozzá boltos legénynek! Jó lesz Milike? . . . De hát ne bántsa azokat a virágokat! Mi baja van Milike? Nézzen reám . . .”

Milike durczásan fordítja el fejét. „Csodálom, hogy tudta ott hagyni azt az édes, kedves angyalarezt! Azt gondolja, elhiszem a meséjét? Tudom én jól, hogy maga alig várja, hogy visszamenjen. . . ahoz az édes, kedves, angyalarezu, kiállhatatlan, csunya vén kisasszonyhoz! . . .”

Kálmán mosolyogva hajol oda Milikéhez. „És tegye még hozzá: „a ki elvette nekem még azt a kicsi eszemet is, a mi volt . . . A ki egyetlen gondolatom és mindenem . . . Megmondom a nevét, jó? Aztán ítéljen maga, ha csakugyan kiállhatatlan, csunya, vén kisasszony?”

Valamit sug a Milike fülebe, mitől annak szemei el kezdenek ugyan mosolyogni, de szájaeszkáját csak olyan kötekedőleg, daczosan felveti, mint az előbb s olyan csókolni való, haragos pillantásokat vet Kálmánra, hogy az késznek nyilatkozik még akár tizszer is fülebe sugni valamit.

— Csak még egyszer nézzen rám olyan haragosan, édes . . .

— Hagyjon békét Kálmán, mert meghuzom a fület. — —

— Csak rajta, akár mind a kettőt — no, no, de ne olyan erősen! . . . Na megálljon maga kis haszontalan . . .

— Kálmán, bizony isten megharagszom! . . .

A bokor most erősebben megzörren hátuk megett, de ők még kevésbé hallják, mint az előbb. Egy nyurga alak lopózik ki a kertből, keresztül rohan az udvaron, be a boltba s lelkendezve áll meg Csipkés uram előtt, ki éppen dohányos zacskója tartalmának békés szemléletébe volt elmerülve s szörnyen tünődött azon, hogy vajjon kimenjen-e kedves komáihoz a lóczára s felvigyázat nélkül hagyja a boltot, vagy pedig türelmesen megvárja, míg Miska ismét előkerül, ki is délebed óta megfoghatlan módon párolgott el. Csipkés uram éppen annyi idő óta tünődött azon, hogy már szerencsésen eljutott a mérgeledés fokáig, midőn egyszerre csak ép oly rejtélyesen, mint eltűnt, ismét elűtött Miska, kikelt képpel, a szokottnál még jobban felborzolt hajjal s alig bírva lábait fékezni, hogy tovább ne rohanjanak.

— Csipkés uram — lihegi, levegő után kapkodva — jöjjön gyorsan, tessék megnézni . . . csókoloznak . . . hamar, jöjjenek mind . . . Bodó uram is . . . Málik uram is . . . csókoloznak . . . tessék megnézni . . . És csakugyan megbukott — kétszer is megbukott . . . tizszer is . . . ő maga mondta . . . Pfü . . .

Csipkés uram bámuló szemekkel meredez a beszélőre s egyelőre csak annyit bír megérteni, hogy Málik Dani és Bodó uram künn az utcán, fényes nappal csókoloznak. Hüledezve lép ki az ajtó elé, megbámulni e esodát, de az ártatlanul pipázgató komák közt semmi ilyen sajátságos lünetet nem fedez fel. Haragosan rivall rá Miskára:

— Magának elment az esze. Maga megbolondult. És ha maga megbolondult, ne tartson mást is bolonddú. És ha maga elmegy kóborolni, a helyett, hogy itt üljön a boltba, én magát elcsapom, hallja? Fogja be a száját! . . .

Miska majd hogy a feje tetején nem kezd táncolni dühében. Türelmetlenül hadonázva kezével, igyekszik megérteni a dolgokat:

— De tessék hát megérteni . . . Kálmán és Milike . . . a hűtlen, a csalfa . . . lent a kertbe én magam láttam és hallottam . . . Kálmán nem akar doktor lenni — érti? Számár akar maradni, megbukott a vizsgán és nem akar visszamenni Pestre — értik? Jöjjenek le a kertbe mind . . . hadd legyenek tanui a legfeketébb hűtlenségnek . . . mint változhatik szelid galamb fulánkos kigyóvá! . . .

A három jó öreg egészen megrökönyödve bámul a sárga hajú boltos legényre, ki magán kívül zárogatja ég felé karjait úgy, miként azt a szindarabokban látta:

— Hej Mili, Mili . . . te csapodár . . . menyinyi virágot adtam pedig neked . . . és cukkerlilt is, innen a nagy dobozból . . . és mégis . . . mégis! . . . Kihivom Kálmánt párbajra s levágom a fülét! De hát jöjjenek már, az isten szerelméért . . . jöjjenek . . .

Előre rohan s a három öreg teljesen megzavarva megy utána. Csipkés uram csak fejét lobálja s félhangosan motyogja: „Nem akar doktor lenni . . . levágom a fülét! . . .“

— Fogjanak meg, mert megölök valakit — kiált Miska. — Ime nézzék! . . . s tragikus arccal mutat be a lugasba, hol Milike és Kálmán vidáman beszélgettek s a közeledőket csak éppen akkor vették észre, midőn előttök állottak. Csodálkozva keltek fel helyeikről.

— Mi jutott eszökbe, édes apám? — szól

Kálmán — hiszen nem igen szoktak a kertbe jönni: talán valami baj van? . . .

Néhány percig zavart csend áll be. Miska urfinak kezd elvonulni harcias kedve s egyszerre mély homályban marad az iránt, hogy tulajdonképpen miért is hozta ide a három öreget, meg egyáltalában mit is akar? Végre Málik Dani látva, hogy senki sem szól, egyet-kettőt köhint a keze-feje megé: „Kedves öcsém uram — szól — hát izé . . . azért hívtok minket ide a Miska öcsém, hogy hát — izé . . .“

Kálmán előtt kezd világos lenni minden. Eszébe jut a léptek zaja s a bokor zörgés; rátekin Miskára s alig tudja nevetését visszatartva, komoly képpel mondani:

— Nagy köszönettel tartozom Miskának szives közbenjárásáért, mert az igazat megvallva, én még egy pár hétig sajnáltam volna édes apámat kiábrándítani s a míg csak lehetett volna, elhalasztom a dolgot. De hát ő átlátta, hogy minél előbb tulesünk, annál jobb. Milikével is éppen most jöttünk tisztába — így hát nincs egyéb mondani valóm, édes apám, minthogy nem szándékszem többet Pestre visszamenni. Szépen itthon maradok, segítek édes apámnak a boltban, meg a gazdaságban és elveszem feleségül az én aranyos Milikémet, a kit örök életemtől fogva szerettem!

Csipkés uram semmi megjegyzést nem tesz, csak megcsóválja fejét s hátra rivall Miskára: „Fogja be a száját!“ De ez nem felel semmit, mert csak a hült helye van ott. Megszégyenülten sompolygott vissza a boltba s a legsötétebb szögletbe elrejtözve igyekszik minél kisebb tért foglalni el.

— Kedves bácsi, aranyos bácsikám, ugye nem haragszik reám? — hizeleg Milike, Csipkés uram nyakába borulva s összecsókolja tüskés arczát. Csipkés uram bámulatos hideg vérrel türi e merényletet s a két komának sincs semmi kifogása ellene, mikor rájuk kerül a sor.

— Na, legalább nem búsulok a fiaimért, koma — szól Bodó uram jó izű nevetéssel s rettenetes vig kedve kerekedik. Málik Dani kedélyesen rázza meg Kálmán kezét: „No öcsém, ezt ugyan jól kifundálták — hehe! . . .“ Csak Csipkés uram csóválgatja némán a fejét. Ez igen nagy kő volt neki, melynek legyürésére jó idő kellett. Kálmán egészen boldog, hogy ilyen könnyen átestek ezen. „Üljünk le ide, édes apám — szól vidáman. — Tehát nem haragszik ugye-e? Hiszen olyan boldogok is leszünk mi, meglássa! Mert igazán nem nekem való a pesti élet . . . Csak édes apám kedvéért akartam, de hát még sem lehetett . . . Higyje meg, annyit küzködtem . . . és annyi keserves órát éltem át . . . de annyit . . .“

— Az én kedvemért Kálmán . . . keserves órákat . . . dűnyög az öreg s zsebkendőjével törölgeti az izadtságot kövér arczáról.

— Édes jó bácsikám — kezdi ismét Milike, félig nevetve, félig sirva — de hát mondja reá, hogy nem haragszik! . . . Ez háládatlanság tőlem ugye-e? Mert én vagyok az oka, hogy Kálmán nem akar vissza menni . . . De édes bácsi, én igazán nem tehetek róla . . . igazán nem! . . .

— Nem értem Kálmán, nem értem — dűnyögi az öreg s aztán keresztyéni megadással nyugszik meg benne, hogy ez oly valami csodálatos, váratlan esemény, mely teljesen kívül esik az ő felfogásának körén.

FRANKENBURG ADOLF

— Szül. 1811. . . . † 1884. július 3-án. —

Az irodalmat érzékeny veszteség érte. Az érdekekben gazdag veterán író, a fiatal nemzedék egyik legbuzgóbb pártfogója: Frankenburg Adolf tegnap délután hosszas szenvedés után elhunyt egy Grác melletti gyógyintézetben. Halála híre fájdalmasan bár, nem váratlanul érinti a közönség ama részét, mely érdeklődött a veterán író sorsa iránt.

Frankenburg már régóta betegeskedett és a fővárosban több ízben beszélték, hogy csak pár napja van még az életből. E balhíreket az öreg ur maga czáfolta meg, fekete szalon kabátban és fehér kesztyűsen megjelenvén a Petőfi-társaság ülésein, melynek legrégebbi és legbuzgóbb látogatója volt.

Működése azonban már a tavasz óta szünetelt. Betegsége erőt vett rajta és ki kellett szállítani az eggenbergi gyógyintézetbe, hová neje és sogornője kísérték. Itt synylődött napról-napra gyengülő erővel és életkedvvel. Tudta, hogy elérkezett végórája s megfogadtatta övével, hogy holttestét a hazai földbe tegyék örök nyugalomra. Kivánsága teljesülni fog, mert e hó 6-án már a fővárosban lesz és sirjára nemcsak a rokonok és ismerősök, de az irodalom munkásai is a bánat igaz könyeit fogják hullatni.

Frankenburg Adolfnak Sopronmegye Német-Keresztur falujában ringatták bölcsőjét.

Sopronban kezdte az iskolákat járni, aztán Pécsre ment s ott 1827-ben, 16 éves korában, írta első művét, egy latin szatirát, egy társait feladogató iskolatársra, a mi Trattner-Károlynál nyomtatásban is megjelent. Horváth István egyetemi tanárnak megtetszett, s azt írta apjának: a fiuban van juvenáli ér, de írjon magyarul. Pozsonyban jurátuskodott s Széchenyi István gróf mellé jutva, fél évig volt vele Czenken. Néhány hónapig mint kadet szolgált a vasas németeknél, de a katonaság nem tetszett neki, s visszatért Egerbe — megházasodni. Igen derék kedves magyar nőt vett el, kiről azt szokta volt mondani: „Egyszer búsított meg csak, midőn meghalt!“ Mint fiatal házas megpróbált gazdálkodni, de egy év múlva feljött Pestre, hol az akadémia iroda hivatalnoká lett.

Majd 1847-ben fölment Bécsbe a magyar kancelláriához kir. udvari tolmácsnak; 1848-ban a magyar miniszter is meghagyta ez állásában, mignem a forradalom alatt herczeg Windisgrätz parancsára három havi fogságot szenvedett, mint gyanus magyar. Később a bécsi legfőbb törvényszék fogalmazója, majd ugyanott a legfőbb urbéri törvényszék elnöki titkára, 1860-ban pedig az ujra felállított magyar kancelláriánál udvari titkár lett. Nyugalomba 1866-ban lépett s Pestre jött és itt lapokat szerkesztett, de majd megint Bécsbe költözött, onnan pedig 1868-ban Sopronba hol egész 1881. ősziig lakott megalapítva a „magyar írói és művészi kör“-t, melynek igen buzgó szeretett elnöke volt. Ez a kör ülte meg írói munkásságának félszázados jubileumát, midőn a veteránt mindenféle kitüntetésekkel, emlékekkel halmozták el s a fővárosból is jeles írók rándultak oda, hogy irodalmi társaságok nevében üdvözlőjék.

Frankenburg a hivatalnoki teendő mellett mindig buzgó és lelkes munkása volt az irodalomnak s különösen a szépirodalmi zurnalisztika közzönhet neki igen sokat. Megalapította az életképeket, majd Tóth Kálmánnal együtt a „Bolond Miskát“: azonkívül számos lapba dolgozott és önálló műveket is adott ki. Hosszas életpályája alatt szoros érintkezésben állott az írói nemzedék minden kiválóbb tagjával, kik őszinte ragaszkodással viseltettek a nyiltszívű, szeretetreméltó humorú öreg ur iránt. Frankenburg háromszor nősült. Második neje egy német bárónő volt, kitől rövid idő alatt elválván, Carina Annát, a nemzeti színház volt primadonnáját vette nőül. Béke hamvaira!

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvártt. 1884. július 12.

OLVASÓINKHOZ.

A „Élet és Irodalom“ című, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére nyitjuk meg az előfizetést júli—december folyamra.

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment minket attól, hogy nagyhangú ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá ígéretek után tartunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szíves közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolyt félévi folyamban a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: *Jókai Mór, Brassai Sámuel, Imre Sándor, Beöthy Zoltán, Szász Béla, Szász Gerő, Endrődi Sándor, Abrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigáné, Sámii Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátó Gyula, Medgyes Lajos, Lövey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Atadár, Lugosi József, Abrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegei Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Jancsó Benedek.*

Lapunk előfizetési díja marad a régi: **Egész évre . . . 6 frt. | Félévre 3 frt. Évnegyedre 1 frt 50 kr.**

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (belmonostor-utca 20. sz.) küldendők; helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félévi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

— **Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy július elsejével már lejárt előfizetéseiket minél hamarabb megújítani sziveskedjenek, mivel felesleges példányokat nem nyomathatunk.**

— HATVANINÉ CSILLAG AMÁLIA népszínmű primadonnánk jutalomjátékául egy premiére előadás unatka és botránkozottatta a kevés számú közönséget, a minél bizony sokkal többet érdemelt volna a jutalmazandó. Színre erőszakolták Makrocziinak „népszínmű“ jelzővel ellátott férczművét. Nem érezzük hivatásunknak, hogy ilyen botránys darabok bírálatába bocsátkozunk; az ilyenek számára csak egy bírálat van, hogy: kritikán alóli. — Különb a közönség a jutalmazandót rokonszenvesen fogadta s nem egy dalát tapsolták meg élénken.

— SZENTGYÖRGYI ISTVÁN, SZÍNHÁZUNK EGYIK legkitünőbb tagja ma (szombaton) tartja jutalomjátékát. A „Cornevillei harangok“ kerülnek színre Gergely József a népszínház tagjának vendégszereplésével. — Szentgyörgyi nemcsak társulatunk, de egyáltalában a magyar színészet egyik kimagasló alakja, hogy sértendők műértő közönségünket az ő ajánlatásával; meg vagyunk győződve, hogy minden reklam-sorok nélkül is zsufolt ház fogja tapsolni a jutalmazandó kiünő játékát.

— A HELYBELI DALÁRDA-EGYLET E HÉTEN közgyűlést tartott, melynek legnevezetesebb mozzarata

a volt elnök Fináli Henrichnek e tisztéről való leköszönése volt. A közgyűlés sajnálattal vette tudomásul szeretett elnökének lemondását s helyébe Dobál ügyvédet választotta meg. Egyuttal határozattá vált, hogy jegyzőkönyvileg mondanak köszönetet Finálnak eddigi tevékeny működéséért; a dalegylet működő tagjai pedig tegnap este serenáddal tisztelték meg.

— A 27,000 FORINTOT, MIT KÖZELEBRŐL LOPTAK el a helybeli vasuti pénztárból hiánytalanul megkerült. 15,000 frtot egy bádogg szelencében elhelyezve játszó gyerekek véletlenségből fedeztek fel a vasut melletti kertben, hová a szelence mintegy féllábnnyira volt elásva. Az ezen felül még hiányzó összegnek rejtekhelyét pedig maga a sikkasztó Schilling mutatta meg, bűnének töredelmes bevallása után.

— AZ ÍRÓK ÉS MŰVÉSZEK TÁRSASÁGÁNAK kiránduló tagjai Munkácson nagyszámu közönség jelenlétében estélyt tartottak a Munkácson alapítandó állandó színház javára. A minden tekintetben sikerült estélyt Paulay Ede nyitotta meg, elszavalván ifj. Ábrányi Kornélnak ez alkalomra irt gyönyörű költeményét. Ezután Jókai „Szigetvári vértanúk“ című darabjának első felvonását játszották el a társulat művészei s művésznő tagjai. A művészi estélyt hangversennyel zárták be. Az előadás után ismerkedési lakoma volt, melyen Munkács összes értelmisége részt vett.

— TÓTH KÁLMÁN EMLÉKE BAJÁN. Baja városa emléktáblával szándékszik megjelölni költő fiának születési házát. Az ünnepély szeptember 21-én lesz, a következő programmal: reggel 9 órakor a városház termébe gyűlt vendégeket a polgármester, mint a szoborhizottság elnöke, üdvözli. Ugyanott dr. Ferenczy József, az orsz. közoktatásügyi tanács jegyzője (ki hajai születésű) mond a költőről emlékbeszédet. Aztán kivonulnak a szülőházhoz, hol a dalegylet élénkel a himnuszot, Vadnai Károly pedig, a költőt jellemző beszédet tart. Ugyanott elszavalják az ünnepi ódát, melynek megírására egy jeles költőt szólítanak fel. Végül a dalegylet élénkel a „Szózat“-ot. Délben egy órakor lakoma lesz a lövészkertben; este hét órakor fővárosi művészek közreműködésével hangverseny a „Bárány“ termében, utána díszes táncvigalom. A város vendégeinek meghívják az akadémiát, a Kisfaludy- és Petőfi-társaságokat, a költő több rokonát, kilencz lap szerkesztőségét s néhány jeles író, művészt és művésznőt.

— VIDÉKI SZÍNÉSZET. A Krecsányi társulata jövő hét közepén hagyja el Esztergomot, hol az előadásokat többnyire zsufolt ház előtt tartották meg. A napokban folyt le Kissné asszony jutalomjátéka „Kornéliá“-ban, mely a tehetséges, folyton haladó színésznő egyik jobb alakítása. Készülnek a „Tévedt nő“ című operának előadására is a czimszerepben Erdélyi Marietta kisasszonnyal; továbbá Horváth Arnoval (Alfréd), Kiss Mihályval (apja), Németh Józseffel, sat. A társulat e hó közepén Kassán fog néhány előadást rendezni és azután Egerbe megy. — Gerőfy Andor szín-társulata jelenleg Ungvárt működik a közönség pártfogása mellett. Az igazgató a legújabb darabokat hozza színre s társulatában vannak igen jó erők, mint Balogh Árpád, Fehérváry Ottó, Lenkei Gyula, Latabár, Báthory Ilona k. a., Vinczéné Alojzia asszony sat. Jelenleg Helvey Laura k. a., a nemzeti színház művésznője vendégszerepel ott s daczára a felemelt helyáraknak mind a hat előadásra a jegyek elkeltek.

— TURGENYEV MINT NIHILISTA. Midőn egy ízben Turgenyev Párisból Pétervárra tért vissza, Bakunin egy csomagot adott át neki, azzal a kéréssel, hogy azt egy orosz írónak, Krajevskynek, a „Golosz“ kiadójának kézbesitse. Turgenyev semmi rosszat sem sejtve a megbízást pontosan teljesíté. Egy reggel rendőr tiszt nyit be hozzá és felszólítja, hogy kövesse őt a félelmes Péter-Pál erődbe. Turgenyevet e rendelet meglepte és megijesztette, de követte a tisztet. A Péter-Pál erődben egy esendőzredes elé vezették. S köztük a következő párbeszéd fejlődött ki: „Mit tud ön az N. N. titkos társulatról? — „Most hallom először e nevet.“ — „Mégis ön szervezte e társulatot.“ — „Bocsánat, az lehetetlen!“ — „Bizonyítékok vannak kezeink között.“ — „Mutassa meg nekem azokat.“ A esendőzredes aktái közül egy levelet vesz ki s mutatja Turgenyevnek, a ki a levélben fölismerete Bakunin irását s mely levélben tudatja K.-val, hogy Pé-

tervárott titkos politikai társulat alakult, melynek, többek között, Herczen és Turgenyev is tagjai s felszólította K.-t, hogy lépjen be ő is. Midőn Turgenyev ezt elolvasta, magánkivül volt a felindulástól és haragtól. „Ismeri ön ezt az irást?“ — kérdé ismét az ezredes. — „Igen, ismerem“ — volt az író nyugodt válasza. — „És mégis tagadja, hogy ahhoz a társulathoz tartozik?“ — „Tagadom, inkább mint valaha, Bakunin gyalázatosan hazudott. Mióta csak élek, soha sem tartoztam semmiféle politikai társulathoz.“ — „És annak daczára mégis ön volt az, ki e levelet K.-nak átadta.“ — Turgenyevet letartóztatták s csak egy befolyásos egyéniség közbenjárására bocsátották ismét szabadon, Bakuninnal azonban soha sem érintkezett többé.

— „LIFE“ VAGYIS MAGYARUL „ÉLET“ A CZIME a Londonban egy néhány év óta megjelenő társadalmi, szépirodalmi és szépművészeti heti lapnak, melynek szerkesztője egy fiatal hazánkfi: Felbermann Lajos. A lap három évi képeiből most közelebről egy albumot szerkesztettek, melynek arcképei közt Magyarország a következő személyek arcképeivel van képviselve: herceg Coburg Fülöpné, gróf Károlyi Alajosné és Kovács Margit k. a.

— MAGYAR EGYLET AMERIKÁBAN. New-Yorkban egy magyar bevándorlókat gyámolító egylet alakult. Az új egylet pénzsegélyt ugyan nem ad, de munkát szerez mindazok számára, kik dolgozni akarnak. Ezen kívül a viszonyokkal még nem ismerősöknek szívesen szolgálnak tanácsal. A társulat elnöke Kleinmann Manó, alelnöke Klein Ignác, titkára pedig Schwarz Gyula.

A TOULONBAN KELETKEZETT KHOLERA folytonosan aggasztóbb mérveket ölt. Toulonban hétfőn reggel éjjel s kedden reggel 10 haláleset fordult elő, kedden délután pedig 6. Az inficiált városrészek száma szaporodik; a munkás-negyedben és tengerészeti kórházban is fordultak elő kholera-esetek. Egy gazdag ember elhunytára a vagyonosabb polgárok amnyira elrémültek, hogy legutóbb 6000 ember hagyta el a várost. A lakosság rendkívül megfogyatkozott s 69,000 emberből mintegy 40,000 en eltávoztak. Nagybábra a környékre mentek hol a vész még hevesebben lép föl, mint magában Toulonban. Az élelmi szerek drágák és rosszak, jó hús nem kapható. Dr. Koch a napokban Marseillebe megy tudományos kutatásai folytatására. Marseilleben hétfőn estétől kedden délelőttig 14 ember halt meg kholerában; kedden délután pedig 4. A szegényebb néposztályban nagy nyomor uralkodik. A hajózás szünetelése sok ezer munkást fosztott meg kenyertől. Ez okból népkonyhákat állítanak fel, melyekben ingyen osztogatnak ételt. Allad polgármester ellenzi az iskolák bezárását, mert úgy sincs sok tanuló jelen s gondos felügyeletben részesülnek; ez jobb, mintha a gyermekek kóborolnak. Dr. Rochard, a párisi egészségügyi hivatal főnöke, ki Toulonból jött, ama nézetének adott kifejezést, hogy a kholera augusztus végén eléri Páris. Nizzában szintén fordult elő kholera-eset, ugyszintén Aixben, hol kedden három ember halt meg. Ez a harmadik nagy város, mely inficiálva van s így alig remélhető többé, hogy a baj a tett egészségügyi intézkedések folytán lokalizálva lesz. A sajtó követeli, hogy Olasz- és Spanyolország ellen ép oly szigorú vesztegzárt alkalmazzanak, mint a minőt ez országok alkalmaznak Franciaország ellen, mert mind a két országból kholera-eseteket jelentettek. Olaszországban a Svájzból jövő szállítmányokra nézve ugyanazokat az óvó intézkedéseket léptetik életbe, mint Franciaország ellen. Depretis miniszter a kholera-veszély miatt az idén nem megy szabadságra. Az angol kormány megtiltotta a spanyoloknak Gibraltar meglátogatását. Konstanzból két kholera-betegedést jelentettek, köztük egy halálesetet. A bécsi hatóság megtiltotta a régi kholera-temetőben a sírok felásatását; a temető 1873 óta egy építő-társaság tulajdona s részletenkint házhelyekre osztják.

Tartalom: Hanyatlásunk és a nő. *Sándor József.* — Uj világ *Tolnai Lajos.* — A szomszéd. *Kelepelő molnár. Gabányi.* — Incognito. *Fanghné Gyujtó Izabella.* — „Hozzá.“ *Szanyog.* — A doktor ur. *Tutsek Anna.* — Frankenburg Adolf. — Különlék. — Tárca: *Jósika Miklós* és a történelmi regény. *Dr. Ferenczi Zoltán.* — Pletykapad. *Csaba.*